

Grunnlovsforslag 15

(2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Eivind Smith vedtatt til fremsettelse av Michael Tetzschner og Sylvi Graham

Dokument 12:15 (2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Eivind Smith, vedtatt til fremsettelse av Michael Tetzschner og Sylvi Graham, om endring i §§ 17, 49, 50, 75 og 109 (retting av språklige feil etter grunnlovsendringene i 2014)

Til Stortinget

Bakgrunn

I forbindelse med grunnlovsjubileet vedtok Stortinget våren 2014 et stort antall endringer i Grunnloven. Endringene vedrører både språkform (språklig modernisering, likestilt tekst på nynorsk) og innhold (særlig menneskerettigheter).

På visse punkter er resultatet skjemmet av språklige feil, av at grunnlovsteksten – i strid med formålet med den språklige moderniseringen – avspeiler et annet meningsinnhold enn det som lå i den eldre teksten, eller av at det naturlige meningsinnholdet i de to språkversjonene ikke stemmer overens.

De følgende grunnlovsforslagene inviterer Stortinget til å fullføre 2014-reformen ved å rette opp grunnlovsteksten på noen slike punkter. De tar ikke sikte på å endre det tilsiktede meningsinnholdet i dagens tekst. Forslag om endringer som på visse punkter ville ha gitt bedre uttrykk for Stortingets intensjon enn den grunnlovsteksten som faktisk ble vedtatt, er ikke tatt med.

Forslagene kan for så vidt sammenlignes med endringer for å bringe grunnlovsteksten i samsvar med språknormen fra 1903 som ble vedtatt i flere omganger før 2014.

Nærmere om de enkelte forslagene

Om § 17 (provisoriske anordninger/provisoriske lover)

Før den språklige moderniseringen i 2014 kunne Kongen etter § 17 gi midlertidige regler (provisoriske anordninger) om handel, toll, næringsveier og politi. Mens de tre første av disse kriteriene var tilnærmet selvforklarende, hadde ordet «politi» et annet og langt mer omfattende meningsinnhold enn i dag; etter 1814-språkbruk (som vi fortsatt finner spor av i f.eks. fransk forvaltningsrett) tok det – grovt sagt – sikte på samfunnsregulering. Mens de tre første ordene ble tatt uendret inn i den reviderte grunnlovsteksten (på både bokmål og nynorsk), var det derfor godt begrunnet å erstatte ordet politi med et mer moderne uttrykk.

Dessverre er den reviderte teksten som ble valgt på dette punkt («offentlig forvaltning og regulering»/«offentleg forvaltning og regulering»), misvisende. Som allerede antydnet, gir uttrykket «offentlig/offentleg regulering» godt uttrykk for meningsinnholdet i det ordet (politi) som nå ble skjøvet til side. Dette gjelder derimot ikke tillegget om «forvaltning».

Det terminologiske valget på dette punkt er for det første historisk ukorrekt, noe som i seg selv står i strid med formålet med den språklige moderniseringen. Dette gjelder ikke bare ut fra etablert grunnlovsforståelse før 2014, men også fordi styringen av forvaltningsapparatet i alle land er undergitt andre regler enn slike som gjelder midlertidige dekreter mv.

Det er derfor – for det andre – helt overflødig å endre § 17 for å gi Kongen kompetanse til å regulere statsforvaltningen: Slik kompetanse har helt siden 1814 fulgt av Grunnloven § 3 («Den utøvende makt er hos Kongen»/«Den utøvende makta er hos Kongen»), supplert av et antall særbestemmelser («kongelige prerogativer») vedørende utenriksstyret mv. Innenfor en nyere, parlamentarisk ramme er den

kompetanse for Kongen til å lede den utøvende makt som følger av disse bestemmelsene, fortsatt et grunntrekk i styringssystemet.

Endelig vil dagens tekst, dersom den skulle tas på alvor, innebære at Kongens bestemmelser om «offentlig forvaltning» var av midlertidig karakter; anordninger etter § 17 faller jo bort senest ved avslutningen av den umiddelbart påfølgende stortingsseksjonen. En slik løsning bryter radikalt med den vel etablerte konstitusjonelle ordningen i Norge. Det er neppe nødvendig å forklare hvorfor den også ville være svært uheldig.

På denne bakgrunn bør Grunnloven § 17 første passus (før semikolon) endres slik at ordene «forvaltning og» tas ut, slik at bare «offentlig/offentleg regulering» blir stående tilbake.

Om § 49 første ledd (frie og hemmelige valg)

Ved grunnlovsreformen i 2014 fikk nøkkelbestemmelsen i § 49 om at det er folket som utøver den lovgivende makt, et tillegg om at Stortingets medlemmer utpekes gjennom frie og hemmelige valg.

I nynorskversjonen angis det – korrekt – at det er «stortingsrepresentantane» som skal utpekes gjennom slike valg. Bokmålsversjonen angir derimot at det er «Stortingets representanter» som skal utpekes på denne måten. Tross advarsler underveis i prosessen står formuleringen uendret siden Menneskerettighetsutvalgets opprinnelige forslag.

Poenget er her at representanter *for Stortinget* (bokmålsformuleringen) er noe annet enn medlemmer *av* Stortinget. Stortingspresidenten er den fremste representanten *for* tinget, som etter behov også kan la seg representere av en visepresident, direktøren mv. Men Stortingets valg av presidenter m.fl. er *ikke* bundet av noe krav om hemmelighet i den nye grunnlovsbestemmelsens forstand.

Stortingets medlemmer – ofte betegnet som stortingsrepresentanter, men da skrevet i ett ord – er ikke representanter for Stortinget, men *for velgerne*. I samsvar med dette er formålet med bestemmelsen å grunnlovfeste det (i vår tid) selvsagte kravet om frie og hemmelige valg av folkets representanter. Dette fremgår tydelig av nynorskversjonen. Den parallelle teksten på bokmål har derimot valgt en annen, isolert sett misvisende løsning.

Bokmålsversjonen bør endres i samsvar med dette. Enklest vil det være å gi det tilsiktede meningsinnholdet uttrykk ved hjelp av ordet «stortingsrepresentantane» skrevet i ett ord. Hvis genitivformen ønskes beholdt, kan betegnelsen «Stortingets medlemmer» benyttes.

Om § 50 (stemmerett/røysterett for kvinner og menn)

Her skaper uoverensstemmelsen mellom bokmåls- og nynorskversjonene uklare forhold til Grunnlovens historiske hovedbegrep om «borger».

Presiseringen av at stemmerett tilkommer både kvinner og menn kom inn i § 50 i 1913, da kvinner fikk stemmerett på linje med menn. Den finnes fortsatt i bokmålsversjonen.

Det at lik stemmerett for begge kjønn nå fremtrer som en selvfølge i vår del av verden, kan nok forklare at Grunnloven på nynorsk taler om «dei norske borgarane» uten en tilsvarende presisering. Men dette stemmer ikke med Grunnlovens historiske hovedbegrep om «borger» slik det fortsatt benyttes i § 119 om verneplikt; det er enighet om at uttrykket «Enhver statens borger»/«Alle statsborgarane» i den sistnevnte bestemmelsen sikter bare til menn (den nåværende verneplikten for kvinner bygger på ordinær lov). Når et tilsvarende uttrykk («dei norske borgarane») benyttes i den nynorske teksten uten ytterligere presisering, på samme måte som i § 119 (begge språkformer), inviterer det altså til misforståelser.

Samtidig har muligheten til å vedlikeholde et uttrykkelig spor av den viktige innføringen av alminnelig stemmerett for kvinner i 1913, gått tapt. Også parallelliteten mellom de to språkversjonene er svekket på et punkt av stor betydning både praktisk og symbolsk.

På denne bakgrunn bør nynorskversjonen endres slik at begge språkversjoner presiserer at stemmerett tilkommer både kvinner og menn.

Om § 75 bokstav b (låneopptak)

Statslån kan bare opptas etter fullmakt fra Stortinget. Bokmålsversjonen gjengir den opprinnelige ordlyden i bestemmelsen i modernisert form («Det tilkommer Stortinget ... å åpne lån på rikets kreditt»). Tross en noe gammelmodig ordlyd er meningsinnholdet klart. Stortinget kan bemyndige låneopptak innenfor nærmere angitte rammer; denne oppgaven har selvsagt nær sammenheng med bevilgningsmyndigheten etter § 75 bokstav d.

Likevel kan nynorskversjonens ordlyd umiddelbart synes lettere å forstå («Det høyrer Stortinget til ... å ta opp lån på rikets kreditt»). Men det innholdet som da trer frem, er misvisende: I samsvar med bestemmelsens etablerte meningsinnhold er det ikke Stortinget som opptar/tar opp lån. Dette stemmer også med den funksjonsfordelingen mellom den lovgivende og den utøvende makt som ellers gjelder.

For å unngå misforståelser om bestemmelsens egentlige innhold og oppnå harmoni mellom de to språkversjonene, bør nynorskversjonen av § 65 bokstav b endres. Nærmest ligger det vel å gå over til den nedarvete ordlyden som nå benyttes i bokmålsversjonen. Men det bør også overveies å uttrykke det tilsik-

tede meningsinnholdet i et språk som vil være enklere å forstå, for eksempel ved å si at Stortinget gir «fullmakt» til å oppta lån.

Om § 109 (utdannelse/utdanning, opplæring)

Bestemmelsen kom inn gjennom menneskerettighetsreformen i 2014. Ifølge tredje punktum i bokmålsteksten, som i utredningshistorien er den opprinnelige, skal opplæringen (for barn/born) «ivareta» den enkeltes evner og behov. På nynorsk har dette blitt til et krav om å «utvikle» disse evner og behov. I tillegg til at meningen neppe har vært å utvikle barnas «behov», er det vanskelig å se at dette språklig uttrykker det samme.

Ut fra målet om to likestilte versjoner av Grunnloven med så vidt mulig identisk innhold, bør asymmetrien på dette punkt fjernes. Mest nærliggende vil det nok være å legge ordvalget i bokmålsversjonen til grunn («ivareta»), noe som på nynorsk passende kan angis som «ta vare på».

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 17 (første punktum før semikolon) skal lyde:

Kongen kan gi og oppheve anordninger som angår handel, toll, næringsveier og offentlig regulering;

–
Kongen kan gje og oppheve provisoriske lover om handel, toll, næringsvegar og offentlig regulering;

§ 49 andre punktum på bokmål skal lyde:

Alternativ 1:

Storingsrepresentantene velges gjennom frie og hemmelige valg.

Alternativ 2:

Stortingets medlemmer velges gjennom frie og hemmelige valg.

§ 50 første ledd på nynorsk skal lyde:

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane, menn eller kvinner, som har fylt 18 år eller fyl-
ler 18 år i det året valtinget blir halde.

§ 75 bokstav b skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på nynorsk):

å opne lån på rikets kreditt;

Alternativ 2:

å gi fullmakt til å åpne lån på rikets kreditt;

–
å gje fullmakt til å opne lån på rikets kreditt;

§ 109 tredje punktum på nynorsk skal lyde:

Opplæringa skal ta vare på evnene til kvart barn og ta omsyn til dei behova barnet har, og fremje respekt for demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.

30. september 2016

Michael Tetzschner

Sylvi Graham

Referert i Stortingets møte 30. september 2016.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Olemic Thommessen

president

